

Bakgrunn for vedtak

Onarheim Bruk – uttak av vann til produksjon av settefisk

Tysnes kommune i Hordaland fylke

Norges
vassdrags- og
energidirektorat

Tiltakshaver	Alsaker Fjordbruk AS
Referanse	201606613-30
Dato	28.05.2018
Notatnummer	KI-notat 9/2018
Ansvarlig	Gry Berg
Saksbehandler	Even Buvarp Helsingen

Dokumentet sendes uten underskrift. Det er godkjent i henhold til interne rutiner.

E-post: nve@nve.no, Postboks 5091, Majorstuen, 0301 OSLO, Telefon: 09575, Internett: www.nve.no
Org.nr.: NO 970 205 039 MVA Bankkonto: 7694 05 08971

Hovedkontor
Middelthunsgate 29
Postboks 5091, Majorstuen
0301 OSLO

Region Midt-Norge
Abels gate 9

7030 TRONDHEIM

Region Nord
Kongens gate 14-18

8514 NARVIK

Region Sør
Anton Jenssensgate 7
Postboks 2124
3103 TØNSBERG

Region Vest
Naustdalsvegen. 1B

6800 FØRDE

Region Øst
Vangsveien 73
Postboks 4223
2307 HAMAR

Innhold

Sammendrag	1
Søknad	3
Høring og distriktsbehandling	5
NVEs vurdering	21
NVEs konklusjon	26
Forholdet til annet lovverk	28
Merknader til konsesjonsvilkårene etter vannressursloven	29
Øvrige forhold	33
Vedlegg	34

Sammendrag

Alsaker Fjordbruk AS søker om tillatelse etter vannressursloven § 8 til regulering av Onarheimsvatnet og vannuttak fra Onarheimselva til settefiskproduksjon.

Det er søkt om et maksimalt vannuttak på 170 l/s og en regulering av Onarheimsvatnet mellom kote 112,5 og kote 111. Dette gir et magasin på 405.000 m³. Inntaket er plassert i Onarheimselva på kote 14, og det er planlagt å slippe driftsvann fra Onarheimsvatnet til inntaket i elva. I søknaden er det foreslått å slippe en minstevannføring på 70 l/s forbi inntaket på kote 14 og ned til sjø.

Det er tidligere drevet settefiskproduksjon med bruk av vann fra Onarheimvassdraget. Denne virksomheten ble startet i 1978. Produksjonen av settefisk opphørte i 2015, og i dag produseres det rognkjeks ved bruk av mindre mengder ferskvann. Alsaker Fjordbruk AS har planer om å etablere et nytt settefisk- og postsmoltanlegg i området ved bruk av resirkuleringsteknologi (RAS) og søker derfor om tillatelse til uttak av vann fra Onarheimvassdraget.

Tysnes kommune viser til at søknaden ikke kommer i konflikt med kommuneplan eller andre planer i området. Onarheimsvatnet og områdene rundt er et svært viktig friluftsområde. Det er ikke ventet at tiltaket vil få konsekvenser for allmenne interesser. Kommunen mener at høy vannstand i Onarheimsvatnet kan være et større problem gjennom året enn lav vannstand. **Fylkesmannen i Hordaland** frarår konsesjon på gjeldene kunnskapsgrunnlag. Det må settes krav til å benytte beste tilgjengelige teknologi for å begrense vannuttaket i størst mulig grad. Forholdene for sjøørret må bedres. Fylkesmannen mener NVE bør benytte muligheten til å gjenopprette tidligere inngrep i vassdraget som er konfliktfylte for naturmangfold, friluftsliv og landskap. **Hordaland fylkeskommune** mener kunnskapsgrunnlaget knyttet til vann, friluftsliv, landskap og anadrom fisk ikke er tilstrekkelig til å vurdere saken. Redusert vannføring kan få konsekvenser for opplevelsene knyttet til vannmiljøet, og det må tas hensyn til kulturlandskapet. **Norges Jeger- og fiskerforbund avd. Hordaland** mener at eksisterende inntaksdam må fjernes og opprinnelig anadrom strekning må tilbakeføres. Et evt. nytt inntak må deretter plasseres over anadrom strekning. **Tysnes Jakt- og fiskelag** er opptatt av å bedre forholdene for sjøørret i vassdraget. Det er ønskelig å bedre egenrekrutering og på den måten sikre genetisk mangfold og framtidig overlevelse. **Torfinn Slettebo** er imot oppdrettsnæringen og har levert en generell uttalelse knyttet til dette. **Marianne Storetvedt Jordal** er rettighetshaver i vassdraget og ønsker ikke at det skal gis konsesjon som omsøkt. **Karl Olav Kjerland** viser også til at magasinet flere ganger har vært kraftig nedtappet og at søknaden gir et feilaktig bilde av dette. Med økt produksjon og krav til slipp av minstevannføring vil dette øke i tiden fremover. Elva er også viktig for sjøørreten i området, og det er viktig at det tilrettelegges for å øke gytearealet.

De aller fleste prosjektene vil ha enkelte negative konsekvenser for en eller flere allmenne interesser. De samlede ulempene må ikke være av et slikt omfang at de overskrider fordelene ved tiltaket. NVE kan sette krav om avbøtende tiltak som del av konsesjonsvilkårene for å redusere ulempene til et akseptabelt nivå.

Alsaker Fjordbruk AS søker om tillatelse til å regulere Onarheimsvatnet og ta ut vann fra Onarheimselva i Tysnes kommune. Det tas i dag ut noe vann til eksisterende rognkjeksproduksjon, men det planlegges å etablere et nytt anlegg til produksjon av settefisk og postsmolt. Tidligere ble det produsert 0,6 mill. stk. settefisk med vann fra Onarheimselva. Dette planlegges nå utvidet til inntil 4 mill. stk. ved å benytte resirkuleringsteknologi.

Slik NVE ser det er den største ulempen knyttet til tiltaket, redusert vannføring på anadrom strekning. Alsaker Fjordbruk AS har foreslått å slippe minstevannføring for å avbøte ulempene knyttet til dette. Reguleringen av Onarheimsvatnet vil også redusere verdien av vannet som et viktig friluftslivsområde, men i store deler av året vil vannstanden være høy og tiltaket vil ha mindre påvirkning. NVE legger stor vekt på at et evt. anlegg er planlagt som et fullverdig resirkuleringsanlegg, som gir stor produksjon på en begrenset mengde vann. Anlegget vil også ha store samfunnsmessige fordeler i form av bl.a. flere arbeidsplasser, både i bygge- og driftsfasen.

Etter en helhetsvurdering av planene og de foreliggende uttalelsene mener NVE at fordelene av det omsøkte tiltaket er større enn skader og ulemper for allmenne og private interesser slik at kravet i vannressursloven § 25 er oppfylt. NVE gir Alsaker Fjordbruk AS tillatelse etter vannressursloven § 8 til regulering og uttak av vann fra Onarheimvassdraget til produksjon av settefisk. Tillatelsen gis på nærmere fastsatte vilkår.

Dette vedtaket gjelder kun tillatelse etter vannressursloven.

Søknad

NVE har mottatt følgende søknad fra Alsaker Fjordbruk, datert 7.2.2017:

I samband med planar om utviding av setjefiskanlegget Onarheim Bruk AS (reg nr H/T 0001) på Onarheim i Tysnes kommune i Hordaland, søker Alsaker Fjordbruk AS NVE om konsesjon etter vassressurslova § 8 for sitt noverande vassuttak slik:

- Uttak av vatn fra Onarheimsvassdraget på 10 m³/min (0,17 m³/s),
- Regulering av Onarheimsvatnet mellom HRV 112,5 moh. og LRV 111 moh.
- Det skal sleppast minstevassføring på 70 l/s forbi inntaket heile året.

Bakgrunn for søknaden er setjefiskanlegget si planlagde søknad om uviding av produksjonen frå noverande 600 000 smolt til 4 000 000 smolt med bygging av resirkuleringsanlegg. Det føreligg også planar for produksjon av postsmolt på inntil 1 kg med bruk av sjøvatn. Anlegget har alle privatrettslige avtalar på plass for sitt eksisterande vassuttak og for reguleringa av Onarheimsvassdraget.

Onarheim Bruk, endelig omsøkte hoveddata

TILSIG		Hovedalternativ	Alternativ 2
Nedbørfelt	km ²	22,5	
Årlig tilsig til inntaket	mill.m ³	68,5	
Spesifikk avrenning	l/(s·km ²)	96,6	
Middelvannføring	m ³ /s	2,17	
Alminnelig lavvannføring	m ³ /s	0,155	
5-persentil sommer (1/5-30/9)	m ³ /s	0,24	
5-persentil vinter (1/10-30/4)	m ³ /s	0,15	
SETTEFISKANLEGG			
Inntak	moh.	24	
Avløp	moh.	0	
Lengde på berørt elvestrekning	m/km	200	
Brutto fallhøyde	m	24	
Tilløpsrør, diameter	mm	1 stk. 315 mm	
Brukstid	%	100	
MAGASIN			
Magasinvolum	mill. m ³	0,405	
HRV	moh.	112,5	
LRV	moh.	111	
Normalvannstand	moh.	112,5	

Om søker

Alsaker Fjordbruk AS er en av de største aktørene innen akvakultur i Norge. Selskapet har totalt 6 settefiskanlegg i Hordaland og 22 matfiskkonsesjoner. Totalt jobber det ca. 250 ansatte i selskapet, hvor ca. 50 stk. jobber på settefiskanleggene.

Bakgrunnen for søknaden er at selskapet ønsker å sikre sine matfiskanlegg i sjø med smolt av god kvalitet fra egne anlegg.

Onarheim Bruk og settefiskproduksjon med uttak av vann fra Onarheimselva og regulering av Onarheimsvatnet ble etablert i 1978. Det foreligger i dag en settefiskkonsesjon etter akvakulturloven på produksjon av inntil 0,6 mill. stk. settefisk av laks og ørret. Konsesjonen etter akvakulturloven er per i dag ikke i bruk, men er ifølge akvakulturregisteret fortsatt gjeldene.

Settefiskproduksjonen ved Onarheim Bruk ble stoppet i 2015 og anlegget ble bygd om til å produsere rensefisken rognkjeks med bruk av saltvann. I forbindelse med denne produksjonen er det kun behov for svært små mengder ferskvann, og reguleringen av Onarheimsvatnet er i liten grad benyttet siden produksjonsendringen.

Det foreligger nå planer om å etablere et nytt settefiskanlegg/postsmoltanlegg i tillegg til rognkjeksproduksjonen som vil øke behovet for ferskvann. Produksjonen er planlagt økt fra 0,6 mill. stk. settefisk til 4 mill. Så vidt NVE bekjent er det ikke vedtatt hvor et evt. nytt anlegg skal plasseres.

Beskrivelse av området

Onarheim Bruk ligger på Onarheim i Tysnes kommune i Hordaland. Anlegget er plassert like ved Onarheimelvas utløp til sjø.

Teknisk plan

Reguleringer

Det planlegges å regulere Onarheimsvatnet med 1,5 meter mellom HRV på kote 112,5 og LRV på kote 111. Vannet slippes til elva gjennom eksisterende stem i Onarheimsvatnet, og renner i elva ned til inntaket.

Inntak

Inntaket er ifølge søknaden plassert på kote 24 i Onarheimselva og er allerede etablert. I forbindelse med befaringen av vassdraget og i merknader i etterkant av befaringen er det påpekt at inntaket er på kote 14 og ikke kote 24. Bedriften har i ettertid også rettet opp dette. NVE legger derfor til grunn at kote 14 er den korrekte plasseringen av inntaket.

Vannvei

Fra inntaket på kote 14 går vannet i delvis nedgravde rør ned til anlegget forbi Onarheim kirke. Det planlegges ikke endring eller utskiftning av disse. Det er i søknaden ikke spesifisert hvor det nye anlegget skal ligge. Det er heller ikke fastsatt hvor en evt. vannledning fra eksisterende anlegg og over til nytt anlegg skal plasseres.

Veier

Det er ikke skissert behov for etablering av veier i forbindelse med tiltaket.

Arealbruk

Tiltaket vil ikke medføre økt arealbruk ut over det som benyttes av eksisterende anlegg.

Forholdet til offentlige planer

Kommuneplan

Anlegget er plassert nede ved sjøen på områder som i kommuneplanen for Tysnes er avsatt til industriformål. Tiltakshaver har også fått utarbeidet en egen reguleringsplan for det aktuelle området opp til vannuttaket i Onarheimselva. Onarheimsvatnet er plassert i et området som er avsatt til landbruk, natur og friluftsliv (LNF).

Verneplan for vassdrag

Vassdraget er ikke omfattet av Verneplan for vassdrag.

Inngrepsfrie områder med urørt preg

Tiltaket ligger ikke i eller påvirker inngrepsfrie områder med urørt preg. Området er bebygd og det går vei langs Onarheimsvatnet.

Høring og distriktsbehandling

Søknaden er behandlet etter reglene i kapittel 3 i vannressursloven. Den er kunngjort og lagt ut til offentlig ettersyn. I tillegg har søknaden vært sendt lokale myndigheter og interesseorganisasjoner, samt berørte parter for uttalelse. NVE var på befaring i området den 15.11.2017 sammen med representanter for søkeren, kommunen, Fylkesmannen og grunneiere. Høringsuttalelsene har vært forelagt søkeren for kommentar.

Høringspartenes egne oppsummeringer er referert der hvor slike foreligger. Andre uttalelser er forkortet av NVE. Fullstendige uttalelser er tilgjengelige via offentlig postjournal og/eller NVEs nettsider.

NVE har mottatt følgende kommentarer til søknaden:

Tysnes kommune har gitt følgende uttalelse i brev datert 19.4.2017:

(...)

«Onarheimsvatnet og elva er i kommuneplan sin arealdel vist som LNF – område ned mot areal som er regulert til område for vassinntak i detaljregulering for Alsaker Fjordbruk AS.

I kommuneplanen sine generelle føresegn for Flatråker, Uggdal og Onarheimselva gjeld ei byggjegrænse på 50 m på begge sider, nye tiltak i elva vil difor utløysa krav om dispensasjon frå Plan og bygningslova.

Byggjeforbodet og krav til dispensasjon gjeld ikkje for oppgradering av eksisterande anlegg nytta til same føremål, under dette naudsynte bygningar, mindre anlegg og opplag som skal tene til landbruk, reindrift, fiske, akvakultur eller ferdsel til sjøs.

Ein minstevassføring i elveløpet vil sikra at forholda i vassdraget ikkje vil tørka ut.

*Ved søk i naturbase får ein berre opp ein observasjon av ål (*Anguilla anguilla*) tilbake i 1989 elles er det ikkje kjente verna eller utvalgte artar eller naturtypar som må takast spesielle omsyn til i området.*

Heile Onarheimsvatnet er i samband med kartlegging av friluftsområder i Tysnes satt til område av svært viktig verdi, og kategorisert som naturterreng.

Det ligg eit kjent opparbeid friluftsområde med køyreveg heilt frem, der ein finn lavo, bål plass og bryggjeanlegg for kanopadling mv. området er mykje brukt til undervisning.

Dette området kan få litt utfordringar med bryggje- og flytebryggjeanlegget som må tilpassast varierende vassnivå.

Utover det ser ikkje Tysnes kommune at regulering av vatnet vil medføre konsekvens for ålmentas interesser. Tvert om er truleg høg vasstand eit større problem gjennom året enn låg.

INNSTILLING FRÅ RÅDMANNEN:

Søknad om uttak av vatn frå Onarheimsvassdraget og regulering av Onarheimsvatnet kjem ikkje i konflikt med kommuneplan eller andre kjente planar i området

Ålmentas interesse vert etter vår vurdering ikkje sett til side som følge av tiltaket.

VEDTAK I FORMANNSKAPET 19.04.2017:

I samsvar med innstilling.»

Fylkesmannen i Hordaland har gitt følgende uttalelse i brev datert 31.03.2017:

«Fylkesmannen rår frå konsesjon slik saka er presentert. Kunnskapsgrunnlaget må betrast. Det må setjast krav om bruk av best tilgjengeleg teknologi for å redusere vassuttaket mest mogleg. NVE bør nytte høvet til oppretting av tidlegare inngrep som er konfliktfylte for naturmangfald, friluftsliv og landskap.»

(...)

«Fylkesmannens merknader

Landskap og friluftsliv

Fylkesmannen meiner at søkjar undervurderer konsekvensane for landskap og friluftsliv knytt til senking av vasstand i Onarheimsvatnet og endra vassføring i vassdraget. Området vert nytta av lokalbefolkninga og tilreisande, og det er viktig at områda i og langs vassdraget ikkje får reduserte bruks- og opplevingskvalitetar, både sommar og vinter. Kunnskapsgrunnlaget om bruken i samband med friluftsliv er etter vår vurdering ikkje utfyllande. Verdien og bruken av området bør kartleggjast, jf. rettleiar frå Miljødirektoratet M98-2013.

Anadrom fisk og anna naturmangfald

Tidlegare utførte inngrep i vassdraget har etter det Fylkesmannen veit ikkje vore handsama i NVE. Når det no vert søkt om løyve etter vassressurslova er det viktig å gjere utfyllande vurderingar etter §§ 8 – 12 i naturmangfaldlova. Vilkår om minstevassføring vil inngå i ein eventuell konsesjon.

Det er sjøaure i nedre del av vassdraget. Det er truleg at inntaksområdet ved kote 24 har hindra fisken sin naturlege vandring opp vassdraget. Fylkesmannen meiner at omsyn til anadrom fisk må vurderast ut frå opphavleg tilstand i vassdraget. Vi viser til den kritiske situasjonen for sjøaurebestandane i Hardangerfjorden. NVE bør nytte høvet til å sette vilkår som kan bidra til å reetablere bestanden av sjøaure i dette vassdraget.

Vassbehov

NVE må sette krav til søkjar om bruk av best tilgjengeleg teknologi, jf. naturmangfaldlova § 12. Eit moderne settefiskanlegg kan driftast ved bruk av resirkuleringsanlegg (RAS-teknologi), noko som reduserer trong for uttak av vatn vesentleg. Fylkesmannen meiner difor det ikkje er nødvendig å opne for meir uttak av vatn frå vassdraget eller å regulere Onarheimsvatnet. Det er viktig å sikre minstevassføring i elva.

Konklusjon

Søknad om uttak av vatn og regulering av Onarheimselva kan vere konflikt i høve til ålmenne interesser, knytt til friluftsliv, landskap og anadrom fisk. Kunnskapsgrunnlaget som er presentert i søknaden er ikkje tilstrekkeleg til å vurdere relevante interesser på utfyllande måte.

NVE bør nytte høvet til sette krav om oppretting av tidlegare inngrep som kan bidra til å redusere negative konsekvensar for natur og miljø. Det er særleg viktig å betre tilhøva for sjøaure i vassdraget. Søkjar må påleggast å utvikle framtidig settefiskproduksjon med RAS-teknologi for å sikre at uttak av vatn frå vassdraget vert tilpassa det reelle behov.

Fylkesmannen rår frå konsesjon slik søknaden er presentert.»

Hordaland fylkeskommune har behandlet saken i Utvalg for kultur, idrett og regional utvikling den 26.5.2017 og i Fylkesutvalget den 3.5.2017. Vedtak og saksframlegg ble oversendt NVE den 29.05.2017:

«Vedtak

1.

Hordaland fylkeskommune rår til vidare utgreiingar av saka før ein eventuell konsesjon vert gjeven. Kunnskapsgrunnlaget som er presentert i søknaden er ikkje tilstrekkeleg til å vurdere dette på ein god nok måte i høve til behov for vatn, friluftsliv, landskap og anadrom fisk.

2.

Den reduserte vassføringa kan få negativ verknad på opplevingsverdiane knytt til kulturmiljøet. Det må difor takast omsyn til kulturlandskapet slik at desse verdiane ikkje vert redusert.»

Fra saksframlegget følger merknadene fra Fylkesrådmannen:

(...)

«Fylkesrådmannen sine merknader

Landskap og friluftsliv

Fylkesrådmannen meiner at søkjar undervurderer konsekvensane for kulturminne, landskap og friluftsliv knytt til senking av vasstand i Onarheimsvatnet og endra vassføring i vassdraget. Området vert nytta av lokalbefolkninga og tilreisande, og det er viktig at områda i og langs vassdraget ikkje får reduserte bruks- og opplevingskvalitetar, både sommar og vinter. Kunnskapsgrunnlaget om bruken i samband med friluftsliv er etter vår vurdering ikkje utfyllande. Verdien og bruken av området bør difor kartleggjast betre.

Anadrom fisk og anna naturmangfald

Tidlegare utførte inngrep i vassdraget har ikkje vore handsama i NVE. Når det no vert søkt om løyve etter vassressurlova er det viktig å gjere utfyllande vurderingar også etter naturmangfaldlova. Vilkår om minstevassføring vil inngå i ein eventuell konsesjon.

Det er sjøaure i nedre del av vassdraget. Det er truleg at inntaksområdet ved kote 24 har hindra fisken sin naturlege vandring opp vassdraget. Fylkesrådmannen meiner at omsyn til anadrom fisk må vurderast ut frå opphavleg tilstand i vassdraget. Vi viser til den kritiske situasjonen for sjøaurebestandane i Hardangerfjorden. NVE bør nytte høvet til å sette vilkår som kan bidra til å reetablere bestanden av sjøaure i dette vassdraget. Ein bør også vurdere å bygge laksetrapp forbi fossen der vassinntaket til anlegget i dag er.

I søknaden er det vist til at prøvefiske i Onarheimsvatnet viser bra vasskvalitet og fin bestand av aure. Dette er viktig for bruk av vatnet til friluftsliv og fiske.

I vann-nett ligg vannforekomsten inne saman med alle bekkar på Tysnes og er definert med god økologisk tilstand. Dette er misvisande fordi det ikkje fangar opp dei inngrepa som er gjort i dette vassdraget. Dette vassdraget burde vore definert som eigen vassforekomst som er sterkt modifisert i vann-nett.

Fylkesmannen i Hordaland har allereie handsama denne saka og er negativ til tiltaket og meiner det er mangelfullt utgreidd etter naturmangfaldlova.

Vassbehov

NVE må sette krav til søkjar om bruk av best tilgjengeleg teknologi. Eit moderne settefiskanlegg kan driftast ved bruk av resirkuleringsanlegg (RAS-teknologi), noko som reduserer trong for uttak av vatn vesentleg. Fylkesrådmannen meiner difor det ikkje er sikkert at det er behov for å opne for meir uttak av vatn frå vassdraget eller å regulere Onarheimsvatnet. Det er viktig å sikre minstevassføring i elva. Slik vassføring er det ikkje i dag.

Kultur:

Hordaland fylkeskommune ved Fylkeskonservatoren har vurdert saka som regional styresmakt for kulturminnevern.

Vi har i dag ikkje kjennskap til automatisk freda kulturminne eller andre kulturminne med høg verneverdi ved Onarheimsvatnet. På Onarheim ligg fredningsområdet til Onarheim tingstad og gildestad (Askeladden id. 222600) som er automatisk freda jf. kulturminnelova § 4 første ledd bokstav f. Kulturminneområdet avgrensing følgjer Onarheimselva i vest, terrassekanten i nord, eksisterande veg i aust og til sjøen i sør. Området ligg og innafor omsynssone H570_38 Kulturmiljø, Onarheim i kommuneplanen til Tysnes.

I søknad er det oppgitt at eksisterende røyrleidning, som ligg nedgrave lang vassdraget forbi Onarheim kyrkje skal nyttast vidare og det er ikkje planlagd nye tekniske inngrep langs vassdraget. Vi kan difor ikkje sjå at tiltaket det vert søkt om vil føre til direkte skade på kulturminnet. Den reduserte vassføringa kan få negativ verknad på opplevingsverdiane knytt til kulturmiljøet. Det må difor takast omsyn til kulturlandskapet slik at desse verdiane ikkje vert redusert.

Då saka gjeld areal i sjø er saka sendt over til Bergens Sjøfartsmuseum. Fylkeskonservatoren har ikkje motteke uttale frå museet enno og brev frå dei vert difor ettersendt.

Elles gjer vi merksam på meldeplikta etter kulturminnelova § 8, 2. ledd. Dersom automatisk freda kulturminne som gjenstandsfunn, flekkar med trekol eller konstruksjonar vert avdekt under gjennomføring av tiltaket, må dette straks meldast til Hordaland fylkeskommune, og arbeid stansast til funnet er vurdert.

Konklusjon

Fylkesrådmannen meiner at søknaden om uttak av vatn og regulering av Onarheimselva kan vere i konflikt i høve til ålmenne interesser, knytt til friluftsliv, kulturmiljø, landskap og anadrom fisk. Kunnskapsgrunnlaget som er presentert i søknaden er ikkje tilstrekkeleg til å vurdere relevante interesser på utfyllande måte.

NVE bør nytte høvet til sette krav om oppretting av tidlegare inngrep som kan bidra til å redusere negative konsekvensar for natur og miljø. Det er særleg viktig å betre tilhøva for sjøaure i vassdraget. NVE bør vurdere om søkjar skal utgreie settefiskproduksjon med RAS-teknologi for å sikre at uttak av vatn frå vassdraget vert tilpasse det reelle behov. Det er viktig å sikre minstevassføring i elva. Slik vassføring er det ikkje i dag. Fylkesrådmannen rår frå konsesjon slik søknaden er utgreidd og presentert.»

Norges Jeger- og fiskerforbund avd. Hordaland har gitt følgende uttalelse i brev av 31.3.2017:

«Norges Jeger- og Fiskerforbund - Hordaland (NJFF Hordaland) representerer 7000 jegere og sportsfiskere i Hordaland, og 27 tilknyttede lokallag inkludert Tysnes Jakt- og Fiskelag i Tysnes kommune.

Norges Jeger- og Fiskerforbund Hordaland ønsker å komme med følgende uttale til søknad om uttak av vann fra Onarheimselva og regulering av Onarheimsvatnet, Tysnes kommune i Hordaland. Alsaker Fjordbruk AS søker her om tillatelse til å ta ut vann (170 l/s) fra kote 24 i Onarheimelva i forbindelse med planlagt utvidelse av produksjon av fisk på lokaliteten Onarheim Bruk AS. Det søkes og om å regulere Onarheimsvatnet mellom kote 111 (LRV) og kote 112,5 (HRV). De tekniske installasjonene knyttet til vannuttaket er i hovedsak allerede etablert. Det planlegges slipp av minstevannføring fra inntaket i Onarheimselva og ned til sjø på 70 l/s.

NJFF-Hordaland har en del innvendinger mht. søknaden fra Alsaker Fjordbruk AS. Det omtales i søknaden en utvidelse av smoltproduksjonen i anlegget. Det er imidlertid ingen produksjon av smolt i anlegget i dag, derimot av rensefisk (rognkjeks). Så sent som i april 2015 fikk selskapet løyve til produksjon av rognkjeks (og bergylte) på denne lokaliteten fra Fylkesmannen i Hordaland. Dette er saltvannsarter, der man ikke har behov for ferskvann til produksjonen.

Anadrom strekning i Onarheimselva er forkortet pga. eksisterende inntaksdam av vann til det tidligere smoltanlegget. Denne dammen bør rives snarest slik at opprinnelig anadrom strekning tilbakeføres. Skulle det på et senere tidspunkt bli aktuelt å gjenoppta smoltproduksjonen bør det bygges et nytt vanninntak, ovenfor fossen der anadrom fisk historisk alltid har stanset. Ut fra størrelsen på vassdraget er det grunn til å anta at Onarheimselva i hovedsak har vært dominert av sjøaure, med innslag av noe laks. På grunn av dagens situasjon i hele Hardangerfjordområdet med omfattende smitte av lakselus har sjøaurebestandene i samme region blitt hardt rammet. Dette er godt dokumentert, f.eks. i Havforskningsinstituttets årlige risikovurderingsrapport for norsk fiskeoppdrett (se https://www.imr.no/filarkiv/2016/04/risikovurdering_2016.pdf/nn-no). For årene 2010 – 2015 angis det i rapporten en årlig dødelighet i sjøen pga. lakselus på mellom 38 – 87 % på vill sjøaure, målt på stasjonen Rosendal som ligger rett på andre siden av Onarheim. Alsaker Fjordbruk AS er et av selskapene som har tjent store penger på at allmenheten har gitt selskapet løyve til å drive produksjon av laks i åpne oppdrettsanlegg i Hardangerfjorden. Eventuelle kostnader med å flytte inntaksdammen til ovenfor opprinnelig anadrom strekning for å bidra til å bedre forholdene for sjøaure i vassdraget bør derfor være en ubetydelig kostnad for selskapet i denne sammenhengen.

NJFF-Hordaland registrerer at Alsaker Fjordbruk AS planlegger slipp av minstevannføring fra inntaket i Onarheimselva og ned til sjø på 70 l/s. NJFF-Hordaland krever at selskapet pålegges å bygge en logger av minstevannføringen med et synlig digitalt display slik at allmenheten til enhver tid med selvsyn kan kontrollere at minstevannføringen opprettholdes.

NJFF-Hordaland krever likeledes at selskapet pålegges å bygge tydelige anordninger i utløpet av Onarheimsvann, med målestav, skilt etc. slik at allmenheten til enhver tid med selvsyn kan kontrollere at HRV og LRV opprettholdes.

Brudd på pålagt minstevannføringspålegg og tapping under LRV er dessverre hyppig forekommende i forbindelse med smoltanlegg, noe NVE selv har dokumentert gjentatte ganger. Derfor er det svært viktig at allmenheten har god anledning til ved selvsyn til enhver tid å kunne kontrollere at betingelsene oppfylles.

Alsaker Fjordbruk AS skriver i sin søknad at det nye smoltanlegget planlegges bygget med økt bruk av såkalt RAS-teknologi, dvs. ved utstrakt bruk av resirkulering. I slike anlegg er det ved dagens teknologi ikke lengre noe problem å ha full kontroll på rensing av inntaksvannet. Dette betyr videre at det ikke lengre er noe problem at det finnes anadrom fisk på strekningen ovenfor inntaket. NJFF-Hordaland krever derfor at Alsaker Fjordbruk AS som en del av konsesjonsbetingelsene, dersom konsesjon gis, pålegges bygging av fisketrapp(er) for å forlengte den anadrome strekningen i vassdraget så langt dette er praktisk mulig og fornuftig.

I denne sammenheng kan det nevnes at Marine Harvest i sitt nye RAS-anlegg i Steinsvika i Volda kommune for produksjon av storsmolt har bygget ei fisketrapp i vassdraget vannet tas fra, og her er vanninntaket nå på anadrom strekning.

I søknaden skriver selskapet følgende: «Anlegget har ingen konsesjon fra NVE for uttak av vann». NJFF-Hordaland trodde at det var en forutsetning for all drift av settefiskanlegg å ha en slik konsesjon fra NVE. Alsaker Fjordbruk AS har i mange år tidligere regulert Onarheimsvatnet og tatt vann fra vassdraget. NJFF-Hordalands spørsmål til NVE er da, har dette vært ulovlig, og i så fall, hvilke følger bør det få for selskapet? Andre settefiskselskap har fått millionbøter fra NVE for brudd på konsesjonsbetingelsene, se f.eks.

<https://www.fremover.no/fiskeoppdrett/lodingen/lokale-nyheter/fikk-6-millioner-kroner-i-bot/s/5-17-211552>. Hva bør da skje med et selskap som har drevet uten konsesjon?»

Tysnes Jakt- og fiskelag har gitt følgende uttalelse i brev datert 29.3.2017:

«Tysnes jakt og fiskelag har som medlem av NJFF i Hordaland mottatt dokument i samband med Onarheim Bruk AS sin søknad om regulering og uttak av vatn frå Onarheimselva. Vi har generell interesse av vassdrag i kommunen, og særleg interesse når det gjeld den svært sårbare bestanden av sjøaure og vill laks i ytre Hardangerfjord.

Sjøaure bestanden har vore særleg utsett pga. stor oppdrettsaktivitet og dermed stor luseproblematikk i området. Derfor var det med undring at vi fekk denne høyringa når vi veit at Onarheim Bruk AS har lagt produksjonen om til rensefisk (Rognkjeks) og har fått godkjend tillatelse til dette. I konsesjonen / tillatelsen frå Fylkesmannen i Hordaland kjem det klart frem at tillatelsen / løyvet erstattar tidlegare vedtak ref. frå tekst:

Løyvet erstattar tidlegare vedtak og gjeld på dei vilkåra som følgjer vedlagt. Det er ikkje gyldig før Hordaland fylkeskommune har gitt løyve etter Akvakulturlova.

Erstattar tidlegare vedtak, anlegget produserer dermed rensefisk og bruker sjøvatn og ikkje ferskvatn. Produksjonen av rensefisk er positiv med omsyn til reduksjon av lus og dermed betringspotensiale spesielt for den sårbare sjøauren. Dette gjenspeiler seg i fylkesmannens vurdering, ref. Frå tekst:

Vurdering

Fylkesmannen har handsama søknaden etter forureiningslova og vurdert han etter naturvern, friluftsliv-, vilt-, lakse- og innlandsfiskeinteresser, og naturmangfaldlova. Søknaden gjeld omlegging av produksjonen i eksisterande settefiskanlegget for laks og aure til produksjon av reinsefisk av rognkjeks og berggylt. Tysnes Jakt- & Fiskelag, v/Bjarte Erstad, Spannsteigen 3, 5680 Tysnes

Det er og lagt vekt på de positive innverknadane på vassdraget i forhold til sjøaure og villaks bestand ref. frå tekst:

Vassdraget

Omlegginga til produksjon av marin fisk inneber redusert utnytting av eksisterande konsesjon for uttak av ferskvatn frå Onarheimsvassdraget.

Vilt, laksefisk/innlandsfisk, naturvern og friluftsliv

Tiltaket fører til redusert mogleg påverknad på laksefisk/innlandsfisk i området då det ikkje lenger skal vere laksefisk i anlegget.

Alt dette med omlegging til rensefisk-produksjon er positivt for sjøaure og villaks bestanden i Onarheimselva. Det er vanskeleg for oss å forstå at det plutsleg er behov for konsesjon for uttak av vann frå elva til smoltproduksjon når dagens produksjon er rensefisk og ikkje smolt.

Når en ser på investeringar i anlegget, og det ein høyrer om planlagde investeringar i bygningsmasse og teknologi for produksjon av rensefisk gjer ikkje konsesjonssøknaden nokon mening.

Når ein les vedlegget frå Onarheim Bruk sin konsesjonssøknad på side 15, er det gjort ei bestandsvurdering på ungfisk produksjon i elva i 2010. Resultatet av fangsten viste ein estimert tettheit på 10,1 aure og 20,2 laks pr. 100 m² den totale tettheita på 30,3 individ per 100 m² tilsvarende tilstand god til svært god på ungfisk på 1 år eller meir. Det er og merka seg at det ikkje blei fanga årsyngel, men dette er eit problem som kan skrivast tilbake til tørrlegging og/eller frost i periodar, noko som burde betre seg nå behovet for uttak av ferskvatn er vekke og/eller mindre.

Vi meina at konsesjonsbehovet ikkje eksisterer for dagens produksjon av rensefisk. Vi meina og at vassdraget heller skulle gjennomgått ei oppreinsking av elveløp og dermed moglegheit for spesielt sjøauren å vandre ca. 100 m lenger opp i vassdraget enn i dag utan spesielle tiltak. Ut ifrå lokale fiskarar si erfaring var det tidlegare ikkje uvanleg å få sjøaure ovanfor der inntaket for ferskvatn er i dag opp til den «store hølen» under neste foss. Dette burde vore gjort når en ser på ungfiskproduksjons potensiale som er dokumentert iflg. Rådgivende Biologers undersøking. Dette kan være et lite men viktig bidrag for å betre vilkåra for den svært sårbare og lave sjøaure bestanden i området.

Utdrag av artikkel for forbedring av sjørret vassdrag i Trondheimsfjorden:

For å bygge opp sjørretbestanden igjen anbefaler DN (Direktoratet for naturforvaltning) ulike tiltak, herunder reduksjon av trusler fra marine fiskerier og fiskeoppdrett, ulike vernetiltak samt habitattiltak. Den delen som vi som forvalter sjørreten i elvene kan påvirke direkte er vernetiltak og habitatforbedrende tiltak. Det er i dag ikke mulig å innføre strengere vernetiltak i elvefasen til sjørreten i de fleste elvene, men det er mulig å forbedre vilkårene i elva.

I motsetning til laksen gyter sjørreten helst i mindre bekker og sideløp. Bekkene er utsatte habitat som lett kan bli alvorlig påvirket. Tørke, flom, forsuring, forurensning, jordbruk, graveaktivitet og redusert tilgjengelighet ved stenging av vandringsveier med kulverter er eksempler på aktiviteter som kan ta knekken på flere årskull ørrettyngel i slike bekker.

Vanndirektivet og vannforskrifta

EUs vann direktiv har blitt gjort gjeldande for Norge gjennom vann forskrifta. Den skal sikre ei berekraftig bruk av vassdrag og at miljømål nåes. Fiskefaunaen inngår som eit av kvalitetselementa som skal overvakast og klassifiserast, der bl.a. laksefisk vil bli ein sentral indikator på om målet om tilstrekkeleg gyte-/oppvekst, vandrings- og spreingsveier nås. For fiskesamfunn i Norge, spesielt laksefisk, betyr dette større fokus på dagens hydromorfologi kopla opp mot naturtilstand, og ei meir tiltaksretta overvaking med identifisering av problempunkt i vassdraget, som skal bidra til å nå miljømål. Mykje tyder på at det i framtida vil bli større fokus på restaurerings og biotopjusterende tiltak, i motsetning til økt satsing på utsetting av kultivert fisk.

Det er ønskeleg å betra eigenrekrutteringa i elva i forhold til dagens situasjon, og på denne måten å sikre genetiske mangfald og overleving i framtida, samtidig som dette kan være et viktig bidrag til å tilfredsstille EU's krav om «Godt Økologisk Potensiale» i elvene i vårt lokalsamfunn.»

Torfinn Slettebo har gitt følgende uttalelse i epost datert 16.3.2017:

«Oppdrettsnæringa er det motsette av berekraft og er so naturfiendtleg at næringa bør avviklast før det er for seint.

Ekspansjonen norske styresmakter legg opp til, får meg til å tenkja på forteljinga om kong Midas.

Alsaker Fjordbruk og andre i næringa har tent milliardar på å svina til fjordar i årevis. No er det nok. Kvifor kan me ikkje eta villfisk? Me har fått i gåve so mykje fyrsteklasses torsk, sild, makrell og andre artar at me kan ha fisk til middag kvar dag utan ein einaste simpel oppdrettslaks. Litt til overs til eksport kunne det visst verta òg.

Det undrar meg at norske forbrukarar framleis får seg til å kjøpa oppdrettslaks. Vonleg går det over.

Sidan naturen sjølv ikkje kan senda høyringsfråsegn, gjer eg det.»

Marianne Storetvedt Jordal har gitt følgende uttalelse i epost datert 31.3.2017:

«Me er eigar av Gardnr. 152/8 på Onarheim i Tysnes kommune. Overtok sleksgarden i 2007, driv i dag med sau, geit og skog.

Me har vassrettar i Onarheimselva og Onarheimvatnet og i vassdraget oppom Onarheimsvatnet i utmarka til gnr. 152, samt 1/9 part i Onarheim bordsag. Vår part i Onarheim bordsag er utleigd til Alsaker Fjordbruk AS. Frå 01.05.2002 i 20 år. Kan av utleigar første gong seiast opp eller reforhandlast i 01.05.2022.

Alle andre rettar me har i Onarheimsvassdraget er ikkje utleigd. Ein av våre teigar ligg på austsida av Onarheimsvatnet og elva. Denne er definert som beiteområde og skog. Me ønskjer å sikra våre rettar i Onarheimsvassdraget, for framtidige generasjonar. Me ønskjer ikkje at Onarheim Bruk AS skal få denne konsesjonen som er søkt om her.»

Karl Olav Kjerland har gjennom advokat Jens Otto Haugland gitt følgende uttalelse i brev datert 10.3.2017:

(...)

«Det er flere forhold som ikke stemmer med den søknad som er inngitt. Dette er følgende:

- 1. Avtalen om uttak av vann ble inngått i 2002 «under føresetnad av konsesjon». Det er aldri søkt om konsesjon, og etter min klients syn er derfor avtalen falt bort. Det er anførselen om dette som antakelig har gjort at det nå foreligger konsesjonssøknad.*
- 2. Avtalen er omtvistet av den grunn at den fremstår som urimelig overfor min klient som følte seg presset til å undertegne den i 2002 fordi han da var ansatt ved Alsaker Fjordbruk AS. Det som fremstår som urimelig er omfanget av avtalen, både hva gjelder rettigheter og i tid i forhold til hva motytelsen er.*

Jeg vedlegger kopi av noe korrespondanse mellom undertegnede og Alsaker Fjordbruk AS sin advokat hvor tvisten fremgår.

Det er altså ikke korrekt, slik som hevdet i konsesjonssøknaden at alle «privatrettslige avtaler er på plass».

3. *Jeg nevner også at jordskifteretten i sak i 1210-2009-0016 avsa dom med følgende slutning: «Fallretten for Alsaker innmark fra sjøen til og med omforent merke (pkt. 35) som skiller inn og utmark tilhører bnr. 153 bnr. 2.» Denne dom ble stadfestet av lagmannsretten. Fordelingen av betaling i avtalens pkt. 3 siste avsnitt er således også feil den dag i dag, man leietaker har ikke tatt det inn over seg.*
4. *Det er ikke Onarheim Bruk AS, org. nr. 992 259 418 som er leietaker i avtalen. Riktignok har leietaker rett til å overføre denne avtalen til andre selskap, men min klient er ikke blitt gjort kjent med at det har skjedd en slik overdragelse.*
5. *I avtalens punkt 8 har leietaker betinget seg en «opsjon på å /eige heile eller deler av et areal som bnr. 2 og 3 eig og som grensar til Saghustomta ovenfor Onarheim Bru,...». Opsjonen har en varighet på 15 år, og gir rett til å leie i 40 år.*

En slik opsjonsavtale er også konsesjonspliktig, jf. konsesjonsl. § 3, men dette nekter leietakeren å være enig i, og synspunktet fra denne side er derfor at også denne avtale uansett er falt bort.

6. *Det søkes om uttak av vann for settefiskanlegget Onarheim Bruk AS.*

Forholdet er at Onarheim Bruk AS/Alsaker Fjord har sluttet med settefiskanlegg og i stedet har fått tillatelse til og driver med renseskoppdrett, nærmere bestemt rognkjeks. Denne benyttes det saltvann til i oppdrettet, og selve søknaden viser derfor til et behov som ikke er der.

Jeg vedlegger kopi av artikkel i Kyst.no med overskriften «Onarheim Bruk satser for fullt på Rognkjeks», hvor det innledningsvis står: «Alsaker Fjordbruk avvikler smoltanlegget sitt på Onarheim på Tysnes, og vil videre satse på rognkjeksproduksjon ved samme anlegg.» Ytterligere vedlegges artikkel med overskrift «Onarheim Bruk AS - løyvet/konsesjon for produksjon av renseskopp er på plass».

Fylkesmannen i Hordaland ga sitt løyve den 21.04.2015. Jeg vedlegger kopi av brev fra fylkesmannen datert 21.04.2015 til Alsaker Fjordbruk med vedlagt løyve etter forureiningslova for landbasert produksjon av renseskopp og berggylte til Alsaker Fjordbruk AS.

Jeg mener at NVE her må be søkeren avklare de forhold som ovenfor er påpekt og som altså viser at opplysningen i søknaden er direkte feil. Det bør vel ligge i dette at søknaden må trekkes dersom det jeg har fremholdt ovenfor er korrekt, særlig punktet om at man har avviklet smoltanlegget på Onarheim.

Alternativt sendes søknaden i retur og søker gis melding om at dersom søknaden skal behandles, må de faktiske forhold være korrekt beskrevet.»

Alsaker Fjordbruk AS har i brev av 19.7.2017 oversendt kommentarer til de innkomne høringsuttalelsene:

(...)

«1) Advokat Haugland

Uttalen er på vegne av gnr. 153. bnr. 2 ved Karl Olav Kjerland. Det vert hevda at alle dei privatrettslege avtalane ikkje er på plass.

Gjeldande avtale om vassuttak vart inngått i 2002 under føresetnad av konsesjon, men sidan dette ikkje er tilfelle, hevdast det at avtalen er falt bort. Avtalen er vidare omtvista av andre årsaker. Vidare er det dokumentert at det ikkje lenger er produksjon av setjefisk i anlegget, men reinsefisk, og ein meiner difor at søknaden viser til eit behov som ikkje er der.

Søklar meiner at dei privatrettslege avtalen for uttak av vatn framleis er gjeldande. Privatrettslege tilhøve vert avklart av søklar, og inngår ikkje i NVE si handsaming av saka.

Det er heilt rett at det i dag vert produsert reinsefisk ved anlegget, men gjeldande konsesjonar på lokaliteten omfattar også den opphavelege HT0001 for produksjon av setjefisk av laks og aure.

2) Fylkesmannen i Hordaland

Fylkesmannen i Hordaland rår frå konsesjon slik saka er presentert, og at kunnskapsgrunnlaget må betrast. Det må setjast krav om best tilgjengeleg teknologi for å redusere vassuttaket. Fylkesmannen meiner NVE bør nytte høvet til oppretting av tidlegare inngrep med omsyn på naturmangfald, friluftsliv og landskap.

Søknaden inneheld planar om produksjon av postsmolt med bruk av RAS-teknologi og bruk av sjøvatn. Fylkesmannens ynskje om krav om best tilgjengeleg teknologi er soleis allereie oppfylt og omtalt i føreliggande planar. Fylkesmannen er ikkje nøgd med kunnskapsgrunnlaget og ber om at det må betrast. Dette gjeld særleg at omsyn til anadrom fisk må vurderast ut frå opphaveleg tilstand med vilkår for å reetablere bestanden av sjøaure i vassdraget.

Søklar gjer merksam på at Onarheimsvatnet er prøvafiska i samband med søknadsprosessen og at det er gjennomført detaljert synfaring med bonitering av anadrom strekning i vassdraget av Rådgivende Biologer AS. Dette er utført som del av ein stor kartlegging av sjøaurebekkane i Hardanger (RB-rapport 1781 frå 2013). Kunnskapsgrunnlaget om vilkår for anadrom fisk i vassdraget er særst godt, og det må vere ein misforståing at strekninga oppom noverande anadromt hinder utgjør særleg gode gyte- og oppvekstområde for sjøaure. Strekninga er både bratt, og har dessutan lite eigna substrat for gyting sidan elva her ligg nede i eit bratt juv med mykje bert fjell (sjå kart under).

Søklar vedgår at friluftslivverdiane kring Onarheimsvatnet ikkje er kartlagt etter rettleiar M98- 2013 frå Miljødirektoratet i søknadsdokumentasjonen. Med «middels» brukarfrekvens og ikkje mykje regional eller nasjonal bruk, samt «middels på øvrige» kvalitetar, vil friluftsområda her bli verdsett til mellom C-verdi «registrert friluftsområde» og B-verdi «viktig friluftsområde». I samband med kartlegging av friluftsområde i Tysnes er område satt til «svært viktig verdi» i lokal samanheng i samband med at området er brukt av skulane. Området er kategorisert som naturterreng. Verdiane og verknadane er omtala i søknaden.

Fylkesmannen meiner at det er viktig at brukskvalitetane ikkje vert redusert også vinterstid. Søkjar er ikkje kjent me at det er noko nemneverdig bruk på vinteren og at omsyn til bruk sommarstid er ivareteke med lite planlagt regulering på denne tida av året. Fylkesmannen meiner det ikkje er naudsynt å opne opp for uttak av meir vatn eller å regulere Onarheimsvatnet, og vidare at det er viktig å sikre minstevassføring. Søkjar gjer her merksam på at det no berre er søkt om konsesjon på storleik med det historisk etablerte uttaket, at allereie etablerte anleggstiltak i vassdraget ikkje er tenkt endra, og at søknaden vil sikre minstevassføring, noko det ikkje har vore tidlegare.

3) Hordaland Fylkeskommune

Hordaland Fylkeskommune rår frå konsesjon slik søknaden er presentert og ber om ytterlegare utgreiingar i saka. Ein meiner redusert vassføring kan få negativ verknad på opplevingsverdiane knytt til kulturmiljøet, og det må takast omsyn til kulturlandskapet slik at desse verdiane ikkje vert redusert.

Denne uttalen er identisk med og byggjer på uttalen frå Fylkesmannen, og for desse momenta syner ein til kommentarane over. I tillegg gjeld uttalen omsyn til kulturlandskapet og kulturmiljøet langs elvestrekninga med redusert vassføring. Dette må vere ei misforståing og byggje på manglande lokal kjennskap til nettopp «kulturmiljøet» i denne nedre del av vassdraget.

Langs elva er det ikkje ferdsle eller tilkomst for ålmenta anna enn ved vegkryssinga nede mot sjøen. Verdiane av kulturlandskapet vert ikkje redusert ved eit avgrensa vassuttak her, og søknaden med sitt krav om minstevassføring vil om noko betre opplevinga av vassdraget då det historiske uttaket manglar slikt vilkår. Gjennomsnittleg vassuttak er på 9,3 % av vassføringa i vassdraget, og vil soleis vanlegvis utgjere ein svært liten del.

4) Marianne Storetvedt Jordal 31.03.2017

Jordal er eigar av gnr. 152 bnr. 8 har vassrettar og part i Onarheim Bordsag, som har leigd ut rettane til Alsaker Fjordbruk AS fram til 01.05.2022. Jordal ynskjer å sikre sine rettar i vassdraget for framtidige generasjonar og ynskjer ikkje at Onarheim Bruk AS skal få den konsesjonen det er søkt om.

Privatrettslege tilhøve vert avklart av søkjar, og inngår ikkje i NVE si handsaming av saka.

5) Norges Jeger- og Fiskerforbund 31.03.2017

Anadrom strekning er forkorta på grunn av eksisterande inntaksdam til tidlegare smoltanlegg, der det no vert produsert reinsefisk. NJFF ynskjer at det vert etablert nytt inntak oppom opphaveleg anadrom strekning. NJFF ber også om at NVE vurderer å bøtelegge selskapet sidan tidlegare vassuttak ikkje har hatt konsesjon. Detaljerte krav om vilkår ved eventuell konsesjon er lista.

Søkjar meiner øvste del av opphaveleg anadrom strekning er bratt og utan gode gyte- og oppvekstvilkår for sjøaure, og at ein opning ikkje vil gje noko særleg vinst for sjøaureproduksjonen i vassdraget. Den omtala negative situasjonen for sjøauren i Hardangerfjorden generelt kan ikkje avbøtast med tiltak i Onarheimsvassdraget.

Det samla arealet tilgjengeleg for laks og sjøaure i Hardangerfjorden er på om lag 1,4 mill. m² og strekninga er på 81 km (RB-rapport 1052 frå 2008). Anadromt areal i Onarheimselva utgjer om lag 1 ‰ av dette.

Dei detaljerte krava som er lista frå NJFF vil i all hovudsak inngå som del i konsesjonsvilkåra. At NJFF ber NVE vurdere bøtlegging vitnar om manglande innsikt i historisk konsesjonslovgjeving og tidlegare praksis for vassuttak til lovleg etablerte setjefiskanlegg.

6) Torfinn Slettebø 16.03.2017

Har spelt inn ei høyringsfråsegn på vegne av naturen. Fråsegna er for generell til å gjelda denne NVE-søknaden.

7) Tysnes jakt- og fiskelag 29.03.2017

Tysnes jakt- og fiskelag viser til at anlegget produserer reinsefisk, som ikkje har behov for ferskvatn, og at tidlegare løyve er falt bort. Det er ynskeleg å betra rekrutteringa av laks og sjøaure i Onarheimselva i forhold til dagens situasjon. Ein meiner dette kan skje ved oppreinsking av elveløp og moglegheit for sjøauren å vandre vel 100 meter lenger opp i vassdraget enn i dag. Ut ifrå lokale fiskarar si erfaring var det tidlegare ikkje uvanleg å få sjøaure ovanfor der inntaket for ferskvatn er i dag opp til den «store hølen» under neste foss. Dette kan være et lite men viktig bidrag for å betre vilkåra for den svært sårbare og lave sjøaure bestanden i området.

Søklar viser til at gjeldande konsesjon på lokaliteten òg omfattar den opphavelige HT0001 for produksjon av setjefisk av laks og aure. Konsesjonen HT0001 er ikkje falt bort grunna Fylkesmannen si behandling av utslепpsløyvet på Onarheim Bruk i 2015, men ligg framleis i fiskeridirektoratet sitt akvakulturregister for «kommersiell produksjon av 600.000 settefisk av laks, ørret og regnbueørret» (19. juli 2017).

Søklar er ikkje usamd i at det tidlegare kan ha vore fanga sjøaure ovanfor noverande vassinntak, men er usamd i at dette området har særleg stort potensiale som gyte- og oppvekstområde. Det er ikkje uvanleg at oppvandrende gytefisk oppheld seg i store hølar øvst på anadrom strekning, for så å sleppe seg ned til gyteplassane nedanfor når tida er mogen og tilhøva elles ligg til rette for det. Hølar er i seg sjølv ikkje gode gyteplassar, med lausmassar i utlaup kan vere det.

8) Tysnes kommune 07.04.2017

Tysnes kommune gjev uttale knytt til kommuneplan, andre kommunale planar, og konsekvens for ålmentas interesse i området. Det ligg eit opparbeid friluftsområde ved Onarheimsvatnet, der ein finn lavvo, bålпlass og bryggjeanlegg for kanopadling mv, og området er mykje brukt til undervisning. Ein meiner dette området kan få litt utfordringar med bryggje- og flytebryggjeanlegget som må tilpassast varierende vassnivå. Utover det ser ikkje Tysnes kommune at regulering av vatnet vil medføre konsekvens for ålmentas interesser. Tvert om er truleg høg vasstand eit større problem gjennom året enn låg.

Søklar er samd i det sistnemnde, og i Tysnes kommune sin konklusjon «Søknad om uttak av vatn frå Onarheimsvassdraget og regulering av Onarheimsvatnet kjem ikkje i konflikt med kommuneplan eller andre kjente planar i området. Ålmentas interesse vert etter vår vurdering ikkje sett til side som følge av tiltaket».

OPPSUMMERING

Fleire av fråsegnene (2,3,4,7) framhevar behov for tilrettelegging for sjøauren i vassdraget, og ynskjer at det vert opna opp for oppvandring også på dei øvste 100 metrane av opphavelag anadrom strekning. Denne strekninga har opphavelag vore lite eigna for gyting. Det er mogleg å legge til rette for betra sjøauregyting ved utlegging av gytegrus og habitatforbetring på strekninga oppom vegbrua.

Nokre av fråsegnene (1,4) omhandlar privatrettslege tilhøve, og desse vert avklåra av søkjar, og gjeld ikkje NVE si handsaming av saka.

Når det gjeld omsyn til friluftsliv og utnyttinga av Onarheimsvatnet, ber søkjar NVE om å legge vekt på Tysnes kommune si vurdering: «ålmentas interesse vert etter vår vurdering ikkje sett til side som følge av tiltaket.»

I etterkant av befaringen mottok NVE en tilleggsuttalelse fra advokat Jens Otto Haugland på vegne av Karl Olav Kjerland datert 23.11.2017:

«1. Innledning.

Jeg representerer som kjent eier av gnr. 153 bnr. 2 i Tysnes kommune, Karl Olav Kjerland. Han var til stede under den felles befarings 15.11.2017. På hans vegne vil jeg komme med noen innspill som han til dels var inne på under befaringen.

2. Diverse supplerende merknader til tidligere inngitt uttalelse datert 10.03.2017.

2.1. Det privatrettslige grunnlag for søknaden.

Avtalen om uttak av vann i 2002 er omtvistet hva gjelder dens gyldighet i dag.

Alsaker Fjordbruk AS har reist sak for tingretten ved stevning den 16.11.2017 for å få dom for at avtalen er gyldig. Jeg vedlegger kopi av stevningen uten vedlegg.

Det vil altså ta minst et halvt år før det foreligger dom fra tingretten. Tar man høyde for at dennes dom blir påanket av en av partene, går det ytterligere trekvart år, slik at det ikke vil foreligge noen endelig avklaring i spørsmålet om gyldighet før et stykke ut på våren 2019.

Det bes derfor om at saksbehandlingen rundt søknad om konsesjon stilles i bero inntil grunnlaget er avklart.

2.2. Omfanget av nedtapping av Onarheimsvatnet.

Min klient mener at rådgivende biologers representant la frem (gale) urealistiske oppgaver angående forventet nedtapping av Onarheimsvatnet. Påstanden var at dette kom til å skje bare i korte perioder og hovedsakelig i tørre, kalde vintere.

Min klient mener dette ikke stemmer med den erfaring han har fra den tiden han selv jobbet på oppdrettsanlegget. Nedtappingene var i all hovedsak om sommeren og det var flere ganger ned til minimumsnivå, altså maksimal utnytting. Tilbake i tid nevnes året 1987, 1994 og 1997. På 2000-tallet var det også aktiv nedtapping, om enn ikke maksimalnedtapping om somrene. På vinteren var det lite nedtapping.

Med øket produksjonsvolum og mer aktiv bruk i tiden fremover, ligger det altså i dette at det vil oppstå mange og lengre perioder med full nedtapping, særlig fordi det også vil bli pålagt minstevannføring.

2.3. Verdien av elva som viktig sjøaureelv i regionen.

Som min klient var inne på befaringen har han selv og flere andre fisket ål i vassdraget og bestanden var tidligere god. Dagens kritiske lave sjøaure-bestand tilsier at enhver elv er et viktig bidrag for å berge denne bestanden, noe min klient opplevde at han fikk støtte fra fylkesmannens representant på under befaringen.

Det ble derfor bedt om at det evt. blir tilrettelagt for at sjøauren kan vandre lenger opp i vassdraget for å øke «gytearealet» og dermed øke bestanden.

2.4. Høydenivået for inntaket.

Ifølge min klient, noe han var inne på under synfaringen, er ikke inntaket på 24 moh., men ca. 14 moh. Her er det altså anført feil i søknaden, og NVE bes ta dette med i betraktning under sin eventuelle behandling.

2.5. Antall år med aktiv regulering.

Under befaringen kom det opp spørsmål om hvor mange år reguleringen hadde vært i bruk. Svaret fra G. Alsaker var at han mente at reguleringen hadde vært mer eller mindre i bruk hele tiden.

Dette stemmer ikke. Min klient har undersøkt litt og funnet at anlegget lå brakk i flere år før det ble satt i verk arbeid med omlegging av drift til rensefiskeproduksjon på vinteren 2015-2016.

For en nærmere avklaring av dette bør søkeren avkreves en dokumentasjon for hvor stor settefiskeproduksjonen var de enkelte år fra for eksempel år 2000. Det burde være en enkel sak for søker å dokumentere produksjonen for hvert år, og således hvilke år vannuttak ble foretatt.

2.6. Kystsonenplanen.

Min klient påpekte under synfaringen at anlegget lå innenfor «rød sone» og at det politisk var bestemt at produksjonen i dette området skulle ned. I utgangspunktet er det her snakk om et landbasert anlegg, men dette vil eventuelt også resultere i økt produksjon i lokale sjøanlegg. Det er derfor feil å søke om økt produksjon innenfor det røde området.

3. Konklusjon.

Først og fremst fremholdes fra denne side at hele søknaden må stilles i bero inntil det privatrettslige grunnlaget er avklart gjennom rettsak som nå er iverksatt gjennom stevning.

Subsidiært, altså hvis det ender med at søknad skal behandles, da først og fremst fordi saken for retten løser seg i favør av søker, vil det hevdes at søknad allikevel ikke skal innvilges med bakgrunn i de forhold som ovenfor er nevnt. Da er det særlig kystsonenplanen som bør være styrende for vurderingene og konklusjonene.»

Alsaker fjordbruk har kommentert disse merknadene i brev datert 11.12.2017, men som ble oversendt NVE 3.4.2018:

«Syner til ny uttale frå advokat Jens Otto Haugland etter synfaringen på Onarheim 1. november 2017. Søkjer ynskjer å belyse nokre av påstandane i denne uttalen. Ein svarar punktvis slik det er framstilt i uttalen.

2.1. Privatrettsleg grunnlag vert ikkje kommentert, då dette vert handsama av annan instans.

2.2. Omfanget av nedtapping av Onarheimsvatnet

Denne merknaden byggjer på erfaringar frå tidlegare drift ved anlegget i ei periode 20 til 30 år tilbake i tid. Då var det oftast konflikt mellom vassuttaket og vassføringa på sommaren, då fiskemengda og temperaturane i anlegget var høgast. No er det planlagt eit jamt uttak over året, med ein heilt annan teknologi i produksjonen, og med planlagt bruk av sjøvatn i tillegg som alternativ. Då vert balansen i hydrologiske tilhøva slik som presentert i det hydrologiske vedlegget, med høgast risiko for bruk av magasin gjennom vinteren.

2.3 Verdien av elva som sjøaureelv

Det er ikkje usannsynleg at ål kan vandre opp Onarheimselva. Ved gjennomgang av www.artskart.no ligg det inne munnlege registreringar samla inn av NINA i 1989 om at ål er observert i Singelstadvatnet, Skardtveitvatnet og i Onarheimsvatnet. Ål vart ikkje observert ved prøvefisket i vatna i 2001 og heller ikkje ved elektrofiske i Onarheimselva seinare. Nedgongen er ikkje unik for dette vassdraget.

Tilrettelegging for oppvandring av sjøaure forbi noverande inntak vil ikkje medføre noko auke i «gytearealet», noko som klårt vart synt ved synfaringa. Naturlege hindringar i vassdraget har, uavhengig av inntaksdammen, òg hindra oppgong historisk. Generelt vart det også dokumentert at det samla sett er lite gyteareal for sjøaure også nedom inntaket, men søker er ikkje uvillig til å legge til rette for betring av gytetilhøva på strekninga langs nedre delar av elva.

2.4. Høgda for vassinntak

Denne misforståinga er retta opp ved utarbeiding av kartet sendt NVE i samband med tilsvaret på høyringsrunden ved sjølva søknaden. Høgda på etablert damtopp for inntaket framgår å vere 15 m, medan inntaket gjerne ligg på 14 moh.

2.5. Tal år med aktiv regulering

Det er av mindre interesse å dokumentere storleik på setjefiskproduksjon dei ulike åra før produksjon av reinsefisk starta opp ved anlegget. Hydrologisk dokumentasjon syner kva som vert tapperegime i framtida, og som vist under 2.2 er ikkje fortida alltid lett å samanlikne.

2.6. Kystsoneplan

«Raud» sone handlar ikkje om Kystsoneplan for Sunnhordland og Ytre Hardanger, som er utarbeidd av Hordaland fylkeskommune (som Tysnes kommune, med fleire, enno ikkje har godteke, og har klaga inn til kommunaldepartementet). «Raud» sone gjeld trafikklysordninga som ved forskrift vart innført 1. oktober 2017. Forenkla sagt omfattar denne forskrifta dei fleste anlegga i sjø. Landanlegg som ein her planlegg er ikkje omfatta av forskrifta.

3. Konklusjon

Privatrettslege høve ligg til andre instansar å avgjere. Dei subsidiære tilhøva som er nevnt, er tilbakevist ovanfor, og er utan relevans for denne saka.»

NVEs vurdering

Hydrologiske virkninger av utbyggingen

Det planlegges å utnytte et nedbørfelt på 22,5 km² ved inntaket i Onarheimselva. Middelvannføringen er beregnet til 2,17 m³/s. Effektiv innsjøprosent er på 2,8 % og nedbørfeltet har en breandel på 0 %. Avrenningen varierer noe fra år til år og gjennom året. De største flommene forekommer helst høst- og vinterstid. Laveste vannføring opptrer gjerne på ettervinteren og høysommer. 5-persentil sommer- og vintervannføring er beregnet til henholdsvis 240 og 150 l/s. Alminnelig lavvannføring ved inntaket er beregnet til 155 l/s. Det er foreslått å slippe en minstevannføring på 70 l/s forbi inntaket på kote 14 i Onarheimselva.

NVE har ikke kontrollert det hydrologiske grunnlaget i søknaden. Alle beregninger på basis av andre målte vassdrag vil ved skalering til det aktuelle vassdraget være beheftet med feilkilder. Dersom spesifikt normalavløp er beregnet med bakgrunn i NVEs avrenningskart, vil vi påpeke at disse har en usikkerhet på +/- 20 % og at usikkerheten øker for små nedbørfelt.

Med en maksimal slukeevne tilsvarende 13,4 % av middelvannføringen og foreslått minstevannføring på 70 l/s, vil dette gi en restvannføring på ca. 2 m³/s rett nedstrøms inntaket som et gjennomsnitt over året. Det meste av dette vil komme i flomperioder. De store flomvannføringene blir i liten grad påvirket av utbyggingen. Ifølge søknaden vil det være overløp 338 dager i et middels vått år. I et tørt år er det beregnet overløp i 259 dager. NVE mener at omsøkt vannuttak er begrenset og vil ivareta noe av vassdragets naturlige vannføringsdynamikk ved at det er overløp et stort antall dager i året.

Uttak av vann til settefiskproduksjon er kontinuerlige uttak som ikke kan stoppes uten store konsekvenser for fisk i anlegget. Det er derfor viktig at produksjonen ved en evt. konsesjon tilpasses den tilgjengelige mengden vann i vassdraget i tørre år, for å ta høyde for perioder med redusert tilsig.

NVE har den 13.12.2017 gitt konsesjon til Solheimsdalen kraftverk i Brekke-/Singelstadelva, noe oppstrøms i Onarheimsvassdraget. Kraftverket skal etableres som et elvekraftverk, og det er ikke planlagt å holde igjen vann. Det antas derfor at denne utbyggingen ikke vil påvirke de hydrologiske forholdene nedstrøms.

Naturmangfold

Naturtyper

I følge Naturbase (24.4.2018) forekommer det ikke registreringer av truede eller sårbare naturtyper innenfor influensområdet til anlegget. Både nord og sør for eksisterende anlegg er det registrert forekomster av rik edelløvsog.

Det skal ikke utføres nye tekniske inngrep i forbindelse med tiltaket, foruten å legge ny rørgate fra eksisterende anlegg og over til et evt. nytt anlegg. Ved planlegging av nytt anlegg og plassering av rørgate må det tas hensyn til registrert naturmangfold ved utarbeidelse av planer.

Arter

I følge Naturbase og Artskart (24.4.2018) er det ikke registrert sårbare eller truede arter i influensområdet til anlegget ut over ål i Onarheimsvatnet. Hasselrurlav (NT) er registrert ved Onarheim kirke.

Det er en rekke registreringer av arter med nasjonal forvaltningsinteresse både nord og sør for eksisterende anlegg. I forbindelse med plassering av et evt. nytt anlegg og rørgate må det tas hensyn til de registrerte forekomstene. Planer knyttet til dette skal behandles og godkjennes av NVE før oppstart.

Ål

Det er registrert ål (VU) i Onarheimsvatnet. NVE antar at ål ikke vil ha problemer med å ta seg opp i vassdraget, spesielt dersom det slippes minstevannføring. Det er likevel en fare for at både opp- og nedvandrende ål kan suges inn i inntaket til settefiskanlegget. Det vurderes som nødvendig at det etableres ålegitter på inntaket for å redusere faren for at ål suges inn i inntaket. Bedriften bør også vurdere om det er andre tiltak som kan iverksettes for å bedre forholdene hvis det gis konsesjon.

Anadrom fisk

De nedre delene av Onarheimelva (ca. 250 meter) er tilgjengelig for anadrom fisk. Anadrom strekning begrenses i dag trolig av demningen ved inntaket til Onarheim Bruk på kote 14. I følge søknaden er denne bygget på kanten av et naturlig fall på ca. 3-4 meter hvor det er usikkert om fisk kunne passere tidligere. Under befaringen kom det fram at elva har to løp på denne strekningen og at fisk, ved tilstrekkelig vannføring, kan passere i det vestlige løpet. Ovenfor demningen er det 30-40 meter opp til ny foss som er antatt å være endelig vandringshinder.

Det er lite eller ingen kantvegetasjon på de nederste 150 meterne av elva ned til sjøen. På de nederste 120 meterne er sidene også murt opp av større stein, trolig som flomforbyggende tiltak. Dette reduserer morfologisk mangfold og begrenser skjul for ungfisk. På de øvre delene av anadrom strekning er kantvegetasjonen mer intakt, men her har elva grovere substrat, er striere og mindre egnet som gyte- og oppvekstområde. Broen over elva ved settefiskanlegget støtter seg på en betongpilar midt i elva og elveløpet er støpt i betong på den ene siden av pilaren. Ut over dette er det ikke synlige inngrep i elvebunnen.

Rådgivende Biologer AS kartla i 2013, på vegne av Hordaland fylkeskommune, utvalgte vassdrag langs Hardangerfjorden. Formålet var å utarbeide konkrete tiltak for å bedre gyte- og oppvekstforholdene for sjørret i området (*Habitatkartlegging og forslag til tiltak for sjøaure i utvalgte vassdrag ved Hardangerfjorden - 2013*). Kartleggingen ble gjennomført som oppfølging av vannforekomster etter vannforskriften og i forbindelse med dette arbeidet ble Onarheimselva elektrofisket i 2010. Hydrologiske og morfologiske påvirkninger ble vurdert å ha dårlig status, mens habitatforholdene for fisk ble vurdert som moderate.

Under elektrofisket ble det fanget 5 ørret og 10 laks. For ørret var det 2 ettåringer og 3 toåringer, mens det for laks kun ble fanget ettåringer. Ingen av laksen så ut til å være rømt oppdrettslaks. Det ble ikke funnet årsyngel. Rådgivende Biologer AS hevder dette kan skyldes ulik rekruttering i vassdraget fra år til år. På grunn av at elva trolig ikke har en egen bestand av sjørret eller laks, vil fisk som gyter her kunne være feilvandrende fisk fra større nærliggende vassdrag. Også episoder med tørrlegging av vassdraget vil påvirke ulikt, da mindre fisk er mer sårbar. I følge undersøkelsen har elva ingen utpregede gyteområder, men kan ha enkelte flekker med gytegrus mellom steinene. De øvre delene er striere og uten egnet gytehabitat.

Flere av høringsuttalelsene har påpekt at elva har oppgang av anadrom fisk og at det må tilrettelegges bedre for dette i framtiden. Enkelte har også anført at det bør tilrettelegges for oppgang ut over naturlig anadrom strekning. På befaringsdagen ble det vist til at det er tatt fisk over inntaket til settefiskanlegget, og at disse områdene også i større grad bør gjøres tilgjengelige for fisken. Over inntaket er det ca. 30-40 meter opp til endelig vandringshinder. NVE mener det ikke er hensiktsmessig å gjennomføre store inngrep i elva for å sikre fisken tilgang til disse arealene. Områdene oppstrøms inntaket består i hovedsak av grovere masser og er vurdert mindre egnet for gyting og oppvekst. Oppstrøms det naturlige vandringshinderet er elva ikke befart i detalj. Elva framstår som bratt og steinete og det er usikkert hvor langt opp fisk ville kunne tatt seg opp ved en åpning over naturlig vandringshinder. Det vil også være svært kostbart å etablere løsning for dette. Oppvandring ut over naturlig vandringshinder er derfor vurdert som lite hensiktsmessig i denne saken.

Det anses som mer hensiktsmessig at det gjennomføres tiltak på den tilgjengelige elvestrekningen nedstrøms inntaket. Ved at det etableres en minstevannføring vil dette hindre at elva tørker ut og bedre forholdene for fisk og annet naturmangfold vesentlig. Bedriften har i tillegg foreslått habitatforbedrende tiltak som f.eks. utlegging av gytegrus på denne strekningen.

NVE mener det bør legges til rette for at anadrom fisk skal kunne utnytte de nedre delene av vassdraget, opp til inntaket, som gyte- og oppvekstområde. Elva kan også benyttes som refugieområde ved ev. stort lusepress i Hardangerfjorden. Vi ser samtidig at potensialet for en omfattende produksjon ikke er tilstede, både på grunn av begrensede areal opp til naturlig vandringshinder og tidligere inngrep.

Fisk i Onarheimsvatnet

Onarheimsvatnet ble prøvofisket med bruk av garn i 2001. Det ble i tillegg gjennomført elektrofiske av tre innløpsbekker og innsjøen ble loddet opp. På dette tidspunktet var reguleringen og uttaket av vann i bruk.

Det ble fanget 95 ørret og 7 røyer. Undersøkelsen viste at ørret hadde reprodusert godt siden 1997, da det ble funnet ørret fra flere årsklasser. Det ble også funnet betydelig med årsyngel i innløpsbekkene. Røyebestanden ble vurdert å være noe tynn, men også den hadde rekruttert jevnlig de siste årene forut for undersøkelsen. Totalt er det fire innløpsbekker som er egnet for gyting. I hovedinnløpselva fra Evjepyttan kan fisk vandre ca. 60 meter opp til foss. Eikåselva, bekk fra Vassåsen og bekk inn i Kaldjosen er alle av mindre størrelse, men er vurdert å ha områder som er egnet for gyting og oppvekst av ungfisk. Disse områdene ble det ikke sett på i forbindelse med NVEs befarings av området.

Det er ikke søkt om å endre reguleringshøyder i forhold til tidligere drift. Der er i normale år relativt stor vannføring på høsten, og vannstanden i Onarheimsvatnet vil trolig være høy i de perioder fisk vandrer opp i elvene for å gyte. NVE antar derfor at innløpsbekkene i stor grad vil være tilgjengelige for fisk i Onarheimsvatnet. Vannføringen i innløpsbekkene vil ikke påvirkes av omsøkte tiltak.

Forholdet til naturmangfoldloven

Alle myndighetsinstanser som forvalter natur, eller som fatter beslutninger som har virkninger for naturen, plikter etter naturmangfoldloven § 7 å vurdere planlagte tiltak opp mot naturmangfoldlovens relevante paragrafer. I NVEs vurdering av søknaden om settefiskproduksjon ved Onarheim Bruk legger vi til grunn prinsippene i naturmangfoldloven §§ 8-12 samt forvaltningsmålene i naturmangfoldloven §§ 4 og 5.

Kunnskapen om naturmangfoldet og effekter av eventuelle påvirkninger er basert på den informasjonen som er lagt fram i søknaden, miljørapport, høringsuttalelser, samt NVEs egne erfaringer. NVE har også gjort egne søk i tilgjengelige databaser som Naturbase og Artskart den 24.4.2018. Etter NVEs vurdering er det innhentet tilstrekkelig informasjon til å kunne fatte vedtak og for å vurdere tiltakets omfang og virkninger på det biologiske mangfoldet. Samlet sett mener NVE at sakens kunnskapsgrunnlag er godt nok utredet, jmfør naturmangfoldloven § 8.

I influensområdet til Onarheim Bruk finnes det ål og anadrom fisk. Regulering av Onarheimsvatnet og uttak av vann fra Onarheimselva til akvakulturvirksomhet vil etter NVEs mening ikke være i konflikt med forvaltningsmålet for naturtyper og økosystemer gitt i naturmangfoldloven § 4 eller forvaltningsmålet for arter i naturmangfoldloven § 5.

NVE har også sett påvirkningen fra produksjon av settefisk/postsmolt i sammenheng med andre påvirkninger på naturtypene, artene og økosystemet. Den samlede belastning på økosystemet og naturmangfoldet er dermed blitt vurdert, jmfør naturmangfoldloven § 10. Den samlede belastningen anses ikke som så stor at den blir avgjørende for konsesjonsspørsmålet.

Etter NVEs vurdering foreligger det tilstrekkelig kunnskap om virkninger tiltaket kan ha på naturmiljøet, og NVE mener at naturmangfoldloven § 9 (føre-var-prinsippet) ikke skal tillegges særlig vekt.

Avbøtende tiltak og utformingen av tiltaket vil spesifiseres nærmere i våre merknader til vilkår dersom det blir gitt konsesjon. Tiltakshaver vil da være den som bærer kostnadene av tiltakene, i tråd med naturmangfoldloven §§ 11-12.

Forholdet til vannforskriften

Onarheimsvatnet, elva eller vassdraget for øvrig er ikke inndelt i en egen vannforekomst, men inngår i en større felles vannforekomst, Tysnesøya bekkefelt (054-8-R). Det er derfor ikke mulig å si noe om tilstanden til Onarheims- vassdraget basert på informasjonen i Vann-nett. Hordaland fylkeskommune har kommentert dette i sin høringsuttalelse, og mener vannforekomsten burde vært skilt ut og klassifisert som en sterkt modifisert vannforekomst. NVE har ikke tatt stilling til oppdelingen av vannforekomster i forbindelse med konsesjonsbehandlingen.

Tiltaket vil medføre at vannføringen nedstrøms inntaket i perioder blir noe redusert, og vil trolig kunne ha noe effekt på anadrom fisk og bunndyr på strekningen ned til sjø.

Jf. vannforskriften § 12 kan nye inngrep i en vannforekomst gjennomføres selv om dette medfører at miljømålene i § 4 - § 6 ikke nås eller at tilstanden forringes, forutsatt at visse betingelser er oppfylt.

Den første betingelsen i § 12 er at alle praktisk gjennomførbare tiltak skal settes inn for å begrense negativ utvikling i vannforekomstens tilstand. I diskusjonen under de ulike fagtemaene har NVE vurdert praktisk gjennomførbare tiltak som vil kunne redusere skadene eller ulempene ved en utbygging. Dersom det gis konsesjon, vil vi også fastsette konsesjonsvilkår som vi mener er egnet til å avbøte en negativ utvikling i vannforekomsten. Vurderingene vil blant annet omfatte slipp av minstevannføring. En eventuell konsesjon til Alsaker Fjordbruk AS vil forutsette standard naturforvaltningsvilkår, som gir hjemmel til å pålegge gjennomføring av miljøundersøkelser og miljøtiltak ved behov.

Det er også en forutsetning i § 12 om at samfunnsnyten av de nye inngrepene skal være større enn tapet av miljøkvalitet. Kriteriene for at det kan gis konsesjon er gitt i vannressursloven § 25.

Konsesjon kan bare gis dersom fordelene ved tiltaket overstiger skader og ulemper for allmenne og private interesser. Dersom samfunnsnyttene av tiltaket ikke overstiger ulempene, deriblant tap av miljøkvalitet, kan NVE ikke gi konsesjon. Dersom NVE gir konsesjon til omsøkte tiltak, ligger det derfor implisitt i dette at vi vurderer samfunnsnyttene som større enn tap av miljøkvalitet.

Til sist forutsettes det i § 12 at hensikten med de nye inngrepene, på grunn av manglende teknisk gjennomførbarhet eller uforholdsmessig store kostnader, ikke med rimelighet kan oppnås med andre midler som miljømessig er vesentlig bedre. Vi kan ikke se at hensikten med tiltaket, som er produksjon av settefisk/postsmolt, med rimelighet kan oppnås ved miljømessig sett bedre alternativer.

Landskap/friluftsliv/brukerinteresser

Ved kartlegging av friluftslivsområder i Tysnes i 2016, ble Onarheimsvatnet registrert som et svært viktig nærturterreng. Området er mye brukt, og det er lett tilgjengelig. Det er etablert bord, benker og lavvo, samt at det er mulig å leie kano. Området blir også brukt i forbindelse med undervisning. Området kan ifølge Tysnes kommune få noe utfordringer med brygger o.l. ved varierende vannstand. Kommunen konkluderer med at tiltaket ikke vil få konsekvenser for allmenne interesser i området, og at høy vannstand trolig er et større problem enn lav.

NVE vurderer at den omsøkte reguleringen i liten grad vil påvirke friluftsliv og brukerinteressene i området. Vannstanden i vannet vil i store deler av året ligge høyt, og det er i hovedsak vinterstid at vannet vil være vesentlig nedtappet. Det er ikke framkommet informasjon som tyder på at vannet benyttes særlig på vinterhalvåret.

Kommunen har anført at høy vannstand tidvis kan være et større problem enn lav vannstand. Ved at reguleringen tas i bruk aktivt igjen vil driften kunne avbøte noe av problemene ved høy vannstand i vassdraget, ved at vannstand og vannføring overvåkes oftere og tiltak kan iverksettes raskere.

Kulturminner

Det er ikke registrert kulturminner i eller langs Onarheimsvatnet. Hordaland fylkeskommune har heller ikke kjennskap til slike forekomster med høy verneverdi i dette området.

Ved Onarheim kirke ligger fredningsområdet til Onarheim tingstad og gildestad, som er automatisk fredet. Området strekker seg fra sjøen og følger elva opp til over eksisterende inntak på kote 14 og over til Fjellvegen i øst. Hordaland fylkeskommune antar, dersom eksisterende rørledning skal benyttes, at tiltaket ikke vil få konsekvenser for kulturminner i området. Redusert vannføring kan derimot redusere opplevelsesverdien knyttet til kulturmiljøet.

Det er ikke ventet at tiltaket vil komme i konflikt med kulturminner i området. Det skal ikke gjennomføres nye inngrep i vassdraget i forbindelse med det planlagte tiltaket. Vannledningen ligger trolig utenfor områder med registrerte kulturminner. NVE antar også at tiltaket i liten grad vil føre til redusert opplevelsesverdi knyttet til kulturmiljøet. I store deler av året vil vannføringen være langt over behovet til settefiskanlegget og det vil gå betydelige mengder vann i vassdraget. I tillegg vil krav til minstevannføring sikre at elva ikke tørrlegges.

Vanntemperatur, isforhold og lokalklima

Perioder med nedtapping av Onarheimsvatnet, vil ifølge det hydrologiske grunnlaget i søknaden, i stor grad være knyttet til vintermånedene. Dette kan i perioder føre til noe usikker is. Området er viktig friluftsområde, men det er ikke dokumentert vesentlig bruk vinterstid. Uttaket vil ikke medføre raske vannstandsvariasjoner som kan ha konsekvenser for isforholdene. Ut i fra tiltakets plassering langt

vest og ut mot sjøen, antar NVE at klimaet medfører at isforholdene i utgangspunktet er noe begrensede.

Flom, ras og skred

Onarheimselva renner relativt bratt ned fra kote 112,5 og ned til sjøen. Vannføringen er tidvis svært stor, og middelflom med klimapåslag er av NEVINA beregnet til 34,3 m³/s. Flommer forekommer jevnlig i vassdraget, og med endret klima vil dette kunne øke i hyppighet og intensitet.

Dersom magasinet tas i bruk mer aktivt igjen, sammenlignet med de senere år, vil en kunne forsinke flommene noe. Effekten av reguleringen er derimot vurdert å være begrenset. En 5-årsflom vil fylle et nedtappet magasin på litt over tre timer. Det planlagte uttaket er også lite i forhold til flomvannføringene og vil ikke bidra flomdempende. I store deler av året vil også vannstanden i magasinet være høy og dempningseffekten vil være liten.

Da uttaket er lite sammenlignet med flomvannføringen, og vassdraget tidligere har vært regulert over lengre tid vurderer NVE at det omsøkte tiltaket vil ha liten påvirkning på flom, ras og skred i og ved vassdraget.

Vannkvalitet, vannforsynings- og resipientinteresser

I følge søknaden er vannkvaliteten i vassdraget av god kvalitet til produksjon av settefisk.

Det er ikke oppført i søknaden hvorvidt det er vannuttak til drikkevann i Onarheimsvatnet. NVE har heller ikke mottatt informasjon om dette i forbindelse med høring av søknaden.

Samfunnsmessige fordeler

Etablering av et nytt settefiskanlegg og/eller produksjon av postsmolt vil kunne bidra til flere lokale arbeidsplasser både i bygge- og driftsfasen. Ved at det etableres anlegg med bruk av resirkuleringsteknologi vil det være mulig å produsere svært mye fisk på en begrenset mengde vann.

Oppsummering

Alsaker Fjordbruk AS søker om tillatelse til å regulere Onarheimsvatnet og ta ut vann fra Onarheimselva i Tysnes kommune. Det tas i dag ut noe vann til eksisterende rognkjeksproduksjon, men det planlegges å etablere et nytt anlegg til produksjon av settefisk og postsmolt. Tidligere ble det produsert 0,6 mill. stk. settefisk med vann fra Onarheimselva. Dette planlegges nå utvidet til inntil 4 mill. stk. ved å benytte resirkuleringsteknologi.

Slik NVE ser det er den største ulempen knyttet til tiltaket, redusert vannføring på anadrom strekning. Alsaker Fjordbruk AS har foreslått å slippe minstevannføring for å avbøte ulempene knyttet til dette. Reguleringen av Onarheimsvatnet vil også redusere verdien av vannet som et viktig friluftslivsområde, men i store deler av året vil vannstanden være høy og tiltaket vil ha mindre påvirkning. NVE legger stor vekt på at et evt. anlegg er planlagt som et fullverdig resirkuleringsanlegg, som gir stor produksjon på en begrenset mengde vann. Anlegget vil også ha store samfunnsmessige fordeler i form av bl.a. flere arbeidsplasser, både i bygge- og driftsfasen.

NVEs konklusjon

Etter en helhetsvurdering av planene og de foreliggende uttalelsene mener NVE at fordelene av det omsøkte tiltaket er større enn skader og ulemper for allmenne og private interesser slik at kravet i vannressursloven § 25 er oppfylt. NVE gir Alsaker Fjordbruk AS tillatelse etter

vannressursloven § 8 til regulering av Onarheimsvatnet og uttak av vann fra Onarheimselva til produksjon av settefisk. Tillatelsen gis på nærmere fastsatte vilkår.

Dette vedtaket gjelder kun tillatelse etter vannressursloven.

Forholdet til annet lovverk

Forholdet til plan- og bygningsloven

Forskrift om byggesak (byggsaksforskriften) gir saker som er underlagt konsesjonsbehandling etter vannressursloven fritak for byggesaksbehandling etter plan- og bygningsloven. Dette forutsetter at tiltaket ikke er i strid med kommuneplanens arealdel eller gjeldende reguleringsplaner. Forholdet til plan- og bygningsloven må avklares med kommunen før tiltaket kan iverksettes.

Forholdet til forurensningsloven

Det må søkes Fylkesmannen om nødvendig avklaring etter forurensningsloven i anleggs- og driftsfasen. NVE har ikke myndighet til å gi vilkår etter forurensningsloven.

Forholdet til EUs vanndirektiv i sektormyndighetens konsesjonsbehandling

NVE har ved vurderingen av om konsesjon skal gis etter vannressursloven § 8 foretatt en vurdering av kravene i vannforskriften (FOR 2006-12-15 nr. 1446) § 12 vedrørende ny aktivitet eller nye inngrep. NVE har vurdert alle praktisk gjennomførbare tiltak som vil kunne redusere skadene og ulempene ved tiltaket. NVE har satt vilkår i konsesjonen som anses egnet for å avbøte en negativ utvikling i vannforekomsten, herunder krav om minstevannføring og standardvilkår som gir vassdragsmyndighetene, herunder Miljødirektoratet/Fylkesmannen etter vilkårenes post 5, anledning til å gi pålegg om tiltak som senere kan bedre forholdene i det berørte vassdraget. NVE har vurdert samfunnsnyttene av inngrepet til å være større enn skadene og ulempene ved tiltaket. Videre har NVE vurdert at hensikten med inngrepet i form av settefiskproduksjon ikke med rimelighet kan oppnås med andre midler som miljømessig er vesentlig bedre. Både teknisk gjennomførbarhet og kostnader er vurdert.

Merknader til konsesjonsvilkårene etter vannressursloven

Post 1: Reguleringsgrenser, vannuttak og minstevannføring

Regulering

Det planlegges å benytte Onarheimsvatnet som magasin for settefiskproduksjonen. Magasinet planlegges regulert med 1,5 meter mellom kote 112,5 og kote 111.

Det skal settes opp merker som viser høyeste og laveste regulerte vannstand, og et informasjonsskilt som informerer om vilkårene for reguleringen. Dette skal plasseres godt synlig for allmenheten. Utforming av skilt og merking inngår som en del av NVE sin oppfølging etter post 4 i vilkårene.

Minstevannføring

Følgende data for vannføring og slukeevne er hentet fra konsesjonssøknaden og lagt til grunn for NVEs konsesjon og fastsettelse av minstevannføring:

Middelvannføring	l/s	2170
Alminnelig lavvannføring	l/s	155
5-persentil sommer	l/s	150
5-persentil vinter	l/s	240
Maksimalt vannuttak	l/s	170
Maksimalt vannuttak i % av middelvannføring	%	7,8

I søknaden er det foreslått å slippe en minstevannføring på 70 l/s forbi inntaket på kote 14. Dette utgjør ca. 45 % av den beregnede alminnelige lavvannføringen i vassdraget. Alsaker Fjordbruk AS viser til at det i et middels år vil være overløp i 338 dager, og at uttaket således utgjør en begrenset del av vannføringen i vassdraget. I et tørt år er det vurdert at det vil være nødvendig med slipp av minstevannføring i 106 dager.

Ingen av høringspartene har kommentert størrelsen på planlagte minstevannføring.

Den foreslåtte minstevannføringen er noe begrenset sammenlignet med vassdragets alminnelige lavvannføring. Strekingen nedstrøms inntaket er relativt kort og er vesentlig påvirket av menneskelig aktivitet gjennom bl.a. forbygning langs elvebredden og bro over elva. Vassdraget har også svært varierende vannføring naturlig. Flomvannføringen i vassdraget er svært høy, samtidig har elva som følge av tidligere settefiskproduksjon hatt lav vannføring og tidvis vært tørrlagt.

Stor vannføring og forbygde elvebredder kan føre til høy hastighet på vannet, og noe utvasking av gytegrus over tid. De øvre delene av anadrom strekning består av grovere substrat og er ikke ansett som egnet til gyting og oppvekst. Rådgivende Biologer AS antar at det per i dag ikke er betydelige forekomster av gytegrus, men at mindre områder kan forekomme bak større steiner og lignende. Tiltakshaver har foreslått tiltak for å bedre forholdene knyttet til gyteområder, ved å f.eks. legge ut gytegrus. I medhold av naturforvaltningsvilkårene i konsesjonen kan det i ettertid pålegges tiltak for å bedre forholdene for fisk.

På befaringen ble det hevdet at vassdraget har en del sjørret, og at det er tatt fisk oppstrøms inntaket. Vi antar at fisk tid om annen kan komme seg opp til områdene oppstrøms inntaket, men at dette

området har begrenset verdi som gyte- og oppvekstområde på grunn av grove masser og uegnet bunnsubstrat. NVE vurderer, i likhet med søker, at vassdraget ikke kan opprettholde en egen stamme av sjørret, på grunn av den begrensede størrelsen på tilgjengelig areal og eksisterende inngrep i vassdraget. NVE mener den omsøkte minstevannføringen vil være tilstrekkelig til å ivareta strekningen nedstrøms inntaket i Onarheimselva. I et normalår vil vannføringen i store deler av året være langt større, og det vil være få perioder med behov for slipp av minstevannføring.

NVE ser det som nødvendig at det sikres en minstevannføring på strekningen fra inntaket til sjøen. Dette vil bedre forholdene for anadrom fisk sammenlignet med nåværende og tidligere drift. Vi ser samtidig at vassdraget ikke har potensiale for en omfattende produksjon eller grunnlag for egne bestander av anadrom fisk. Som følge av dette fastsetter NVE krav til minstevannføring forbi inntaket på kote 14 til 70 l/s gjennom hele året.

Det skal etableres en måleanordning for registrering av minstevannføring. Den tekniske løsningen for dokumentasjon av slipp av minstevannføringen skal godkjennes gjennom detaljplanen. Data skal fremlegges NVE på forespørsel og oppbevares så lenge anlegget er i drift.

Ved alle steder med pålegg om minstevannføring skal det settes opp skilt med opplysninger om vannslippbestemmelser som er lett synlig for allmennheten. NVE skal godkjenne merking, skiltenes utforming og plassering.

Vannuttak

Vannuttaket skal avgrenses til maksimalt 170 l/s. Tiltakshaver har ansvar for å tilpasse vannuttaket og produksjonen slik at vannressursen forvaltes på en bærekraftig måte, også i tørre år.

Det skal installeres vannmåler og vannuttaket skal logges kontinuerlig. Dette gjelder både for vannuttak til eksisterende anlegg med produksjon av rognkjeks og evt. nytt anlegg for produksjon av settefisk og/eller postsmolt. Dataene må kunne fremvises for NVE på forespørsel.

Post 4: Godkjenning av planer, landskapsmessige forhold, tilsyn m.v.

Detaljerte planer skal forelegges og godkjennes av NVE før arbeidet settes i gang.

Før utarbeidelse av tekniske planer for dam og vannvei kan igangsettes, må søknad om konsekvensklasse for gitt alternativ være sendt NVE og vedtak fattet. Konsekvensklassen er bestemmende for sikkerhetskravene som stilles til planlegging, bygging og drift og må derfor være avklart før arbeidet med tekniske planer starter.

NVEs miljøtilsyn vil ikke ta planer for landskap og miljø til behandling før anlegget har fått vedtak om konsekvensklasse.

Vi viser også til merknadene i vilkårenes post 6 nedenfor, om kulturminner.

Nedenstående tabell søker å oppsummere føringer og krav som ligger til grunn for konsesjonen. Det kan likevel forekomme at det er gitt føringer andre steder i dokumentet som ikke har kommet med i tabellen. NVE presiserer at alle føringer og krav som er nevnt i dokumentet gjelder.

NVE har gitt konsesjon på følgende forutsetninger:

Inntak	<p>Eksisterende inntak på kote 14 skal benyttes.</p> <p>Teknisk løsning for dokumentasjon av slipp av minstevannføring skal godkjennes av NVE.</p>
Vannvei	<p>Eksisterende vannledning skal benyttes fra inntaket på kote 14 og ned til dagens anlegg.</p> <p>Plassering av vannvei fra eksisterende anlegg og over til nytt anlegg må avklares og godkjennes av NVE i forbindelse med detaljplan eller planendringssøknad til konsesjon. Ny vannledning skal ikke legges i områder med viktig naturmangfold eller andre allmenne interesser.</p>
Minstevannføring	70 l/s forbi inntaket på kote 14.
Største vannuttak	Søknaden oppgir 170 l/s
Vei	<p>Søknaden oppgir ikke behov for å etablere nye veier.</p> <p>Ved behov for arbeid ved inntaket på kote 14 for å tilrettelegge for slipp av minstevannføring, må dette beskrives og avklares i detaljplaner. Det må også avklares med fylkeskommunen i forhold til kulturminner i området.</p>
Avbøtende tiltak	<p>Det skal legges til rette for opp- og nedvandring av ål både gjennom dammen i Onarheimsvatnet og inntaket i Onarheimselva. Nøyaktig teknisk utforming av de avbøtende tiltakene for ål skal planlegges i samråd med faglig kvalifisert person. NVE har ansvar for endelig godkjenning gjennom godkjenning av detaljplanen.</p> <p>Inntaket i Onarheimselva skal ålesikres. Dette kan gjøres ved å montere et ålegitter på inntaket, med lysåpning på maksimalt 0,9 cm.</p>
Annet	Det må påses at evt. vannforsyningsinteresser i Onarheimsvatnet eller Onarheimselva ikke blir negativt berørt.

Det er angitt i tabellen hvorvidt det kan gjøres justeringer i forbindelse med detaljplanleggingen. Dersom det ikke er oppgitt spesielle føringer kan mindre endringer godkjennes av NVE som del av detaljplangodkjenningen. Dersom det er endringer skal dette gå tydelig frem ved oversendelse av detaljplanene.

Post 5: Naturforvaltning

Vilkår for naturforvaltning tas med i konsesjonen selv om det i dag synes lite aktuelt å pålegge ytterligere avbøtende tiltak. Eventuelle pålegg i medhold av dette vilkåret må være relatert til skader forårsaket av tiltaket og stå i rimelig forhold til tiltakets størrelse og virkninger.

Post 6: Automatisk fredete kulturminner

NVE forutsetter at utbygger tar den nødvendige kontakt med fylkeskommunen for å klarere forholdet til kulturminneloven § 9 før innsending av detaljplan. Vi minner videre om den generelle aktsomhetsplikten med krav om varsling av aktuelle instanser dersom det støtes på kulturminner i byggefasen, jamfør kulturminneloven § 8 (jamfør vilkårenes pkt. 3).

Post 8: Terskler m.v.

Dette vilkåret gir hjemmel til å pålegge konsesjonær å etablere terskler eller gjennomføre andre biotopjusterende tiltak dersom dette skulle vise seg å være nødvendig.

Øvrige forhold

NVE er informert om at det er inngått privatrettslig avtale mellom Alsaker Fjordbruk og Karl Olav Kjerland i brev av 18.4.2018.

Vedlegg

Vedlegg 1: Kart Onarheim og eksisterende anlegg

Vedlegg 2: Kart Onarheimsvatnet

